

Pázmány Péter

ISTENI IGAZSÁGRA VEZÉRLŐ KALAUZ

Az földben és az földi gyümölcsökben metszett pecsétit az isteni bölcseségnek és hatalmasságnak csak az láthatja által teljességgel, az ki ezeket alkotta és felékesítette. Csudáltatja az Szentírás és csudálták minden üdobeli bölcsék, hogy az föld ez világnak közepette fundamentom és támasztóoszlop nélkül felfüggesztetett. Mert, azmint Aristoteles írja, oktalan barom az, valaki nem csudálkozik, honnan légyen, hogy midőn az földből egy marokkal felemelünk, mindjárt alárohan, az egész föld pedig mozdulatlan áll egy helyen minden stömpöly nélkül. Ennek pedig az oka nem egyéb, úgymond Szent Basilius, hanem hogy az Istennek hatalmassága tartja az földnek minden határit, és ha szintén egyéb okát adhatnók is ennek, abból is az Istennek bölcsesége fénylenék, mely így rendelte az világnak állapotját. Ebből pedig nagy bizodalmunk lehet az Istennek hatalmasságában, ki az gonoszra hajlandó természetet az ő szent akaratjával úgy megerősítheti, (mint az földet az világ közepett), hogy helyt álljon és az Istentől el ne szakadjon.

Hogy pedig semmit ne szóljunk az föld gyomrában termett ércekről, amaz lassú és fogyhatatlan tüzeokről, melyek az hév vizeket melegítik az föld alatt: egy kis füvecske, egy termőfának állapotja könnyen megismérettetheti az Istennek bölcs hatalmát. Tekintsd meg, úgymond Szent Basilius, az búzaszárnak mennyi csomója vagyon, hogy könnyebben elbírhassa az teli búzafejtet; az zabszalmának pedig ilyen térdecskéi nincsenek, mivelhogy az zabfő könnyű, és nem kell oly nagy erő az ő fenntartására. Lásd mennyi polyvában takarta, és mely hegyes kalászoknak kopjáival, mint valami latorkerttel, körülfogta az búzaszemet, hogy az madarak és férgek hozzá ne férhessenek. Gondold meg az nagy álló fáknak sok ágbogú gyökerének erős fundamentomát, melyek az szelek és égiháborúk ellen helységben tartják az nagy fát, azmelyet sok száz ember sem tarthatna egyenesen; jusson eszedben, mimódon zöldül meg kikeletkor, miképpen szíják fel az ő ágai titkos és megfoghatatlan csatornákon az nedvességet, és ebből vesszőket, leveleket és gyümölcsöket nevelnek.

Az oktalan állatokban még ennél is nyilvánban kitetszik az Istennek bölcsesége és gondviselése. Mert noha okossággal nem élnek és eleit-utolját dolgoknak meg nem gondolhatják, mikor valamihez kezdnek: de mindazáltal az ő táplálásoknak, szaporodó nemzéseknek, magok oltalmazásoknak oly módját követik, mintha nagy bölcs okossággal bővölködnének; mert az bölcs Isten természetekben oltotta ezeknek, mit kellessék művelniek, és, azmint Szent Tamás doktor írja, az Isten igaztja és vezérli őket, hogy oly alkotmatoson eljárjanak minden dolgokban,

Péter Pázmány

GUIDA ALLA VERITÀ DIVINA

Chi può riconoscere interamente l'impronta della saggezza e della grandezza divina nella terra e nei suoi frutti, se non colui che le ha ideate ed abbellite. Le Sacre Scritture ne suscitano l'ammirazione, e gli uomini savi di tutti i tempi hanno espresso il loro stupore di fronte a questa terra, che rimane sospesa al centro dell'universo, come un fondamentom, senza essere sostenuta da alcuna colonna. Perché, secondo quel che scrive Aristotele, rimane a livello della bestia chi non si sorprende davanti alla manciata di terra che, portata in alto, precipita immediatamente verso il basso, mentre l'intera terra resta nella sua medesima posizione senza sostegno alcuno. Secondo l'affermazione di San Basilio, la causa si spiega non altrimenti che con l'onnipotenza di Dio, il quale tiene tutti confini del mondo e, anche se volessimo attribuirle a qualche altra ragione, ne risplenderebbe ugualmente la saggezza di quel Dio che ha stabilito la posizione della terra. Perciò, possiamo immensamente confidare nel potere di quel Dio che, mediante la sua santa volontà, è in grado di rendere stabile il carattere di chi è incline al male (così, come fa con la terra sospesa al centro dell'universo), tanto da resistere e non staccarsi da Dio.

Senza menzionare i minerali prodotti nel ventre della terra, i fuochi lenti ed eterni che riscaldano le acque termali sottoterra; il filo d'erba, la condizione dell'albero da frutta, insomma, tutte le cose che ci testimoniano facilmente del saggio potere di Dio. Osserva, dice San Basilio, i numerosi nodi sullo stelo del grano che servono per sostenere la spiga piena di chicchi; la paglia d'avena, per esempio, non ha simili piccole ginocchia perché, avendo la testa leggera, non richiede numerosi rinforzi per essere sostenuta. Guarda la quantità di pula in cui lo ha fasciato, i giavellotti di spighe a punta che circondano i chicchi, par di vedervi il cortile di una prigionia, e ciò per proteggerli dagli uccelli e dagli insetti. Pensa al solido fondamentom della radice irta di rami dei grandi alberi ritti, e per la quale radice quell'enorme tronco si regge nella sua posizione quando il vento e la tempesta lo strapazzano, un tronco che nemmeno un centinaio d'uomini capaci riuscirebbe a tenere ritto; fatti venire in mente come esso verdeggia in primavera, e come i suoi rami suggono il liquido attraverso canali segreti e non individuabili per produrne ramoscelli, foglie e frutti.

La saggezza e la provvidenza divina si manifestano con un'evidenza ancora più grande nelle bestie. Pur sopravvivendo senza ragionamenti e senza poter riflettere sull'andamento delle cose prima di intraprenderle: per nutrirsi, per moltiplicarsi, per proteggersi, seguono il metodo di chi abbonda di una grande intelligenza

mintha okossággal élnének. Ez okon az Úr Isten, meg akarván Szent Jóbbal ismertetni az ő bölcs gondviselését és erejét, mintha ugyan dicsekednék és magát mutogatná, sok szóval előszámlálja az földi és tengeri állatoknak tulajdonságait, erejét, gondviselését, fioknak felnevelését.

Ugyanis, ki volna, azki nem csudálkoznék rajta, mimódon táplálja azIsten az égi madarakat? Télben, midőn mindeneket bélepett az temérdek hó, és úgy elszáraztott minden füveket az sütő dér, hogy sem zöld füvet, sem magvacskákat nem találhat az ember ez földön, és meg sem tudja gondolni, miképpen kellene csak egy madárkának is ételt keresni az mezőben: az Isten pedig, ki az ő népét negyven esztendeig kenyér nélkül táplálá az pusztában, eltáplálja őket is, és bátorítja az ő híveit ezeknek példájával, hogy meg ne fogyatkozzanak az isteni gondviselésnek bizodaimában; mivel, hogy az keresztyén ember nagy bátorsággal így szólhat az ő Istenének szükségében: Uram, ha az oktalan állatra ily gondot viselsz: elfeledkezel-e a te hasonlatosságodra teremtett fiaidról, kiket az te szent Fiadnak vérével megváltottál és a te dücsőségednek örökösivé töttél? ha az kisedd állatokra ily gondod vagyon: mentül nagyobb léssen az emberekre?

Csudálkozik Szent Basilius az hangyáknak cselekedetin, hogy az következő télre oly gondot viselnek, mintha az jövődőrül is gondolkodnának, és oly fáradhatatlanul munkálkodnak az élésszerzésben, hogy holdtöltekor éjjel-nappal egyaránt takarnak. Az élésnek pedig az föld alatt szép tiszta helyt szereznek, holott mint egy szuszékban az téli profontot megtartsák. De hogy az búza ki ne csírázzék az földben, elharapdálják az búzának púpját és tetécskéjét, azmelyen ki szokott fakadni az földben, és így magtalanná tészik az meghehélt búzát. Hogy pedig meg ne rothadjon takarmányok az nedvesség miatt, szép tiszta üdöt várnak, kihordják, az napra terítik és megszáraztják búzájokat. Mindezeket meggondolván, úgymond Szent Basilius, csak álmélkodva azt kiálthatom Szent Dáviddal: Bezzeg csudálatosok, Uram, az te cselekedetid! mindeneket nagy bölcsen cselekedtél, felséges Úr Isten!

Másutt ezen szent doktor csudálkozik az méheknek szép tartásán; mert ezeknek (úgymond) mint egy szép országnak, jó renddel vagyon minden szertartások. Ezek közt egy király vagyon, melynek noha fulákja vagyon, de senkit ezzel meg nem sért; mintha intené az fejedelmeket és hatalmasokat, hogy késedelmesek légyenek az büntetésre. Sőt az méhek közt is, azkik nem követik az királyok szelidségét, hamar megbánják; mert marások után ottan meghalnak. Ezzel is az bosszúállásnak kívánságát megfojtja bennünk az ő példájok és az békességes egyességre izgat.

Mikor az kasban szállanak, először is az ő királyoknak öregb és temérdekb töltéssel megerősítettett palotát csinálnak, azután, noha geometriát nem tanultak, de oly szépen egyformán, hat-hat szegletű házacskákat raknak lábakkal és szájjakkal, hogy sok méregetéssel kellene az bölcs matematikusoknak is hasonlót

saggia; questo perché Dio, con saggezza, ha innescato nella loro natura il dovere e, secondo quel che dice San Tommaso Dottore della Chiesa è Dio a renderli vivi e a far loro da guida, affinché possano compiere ogni cosa in modo appropriato, come se n'avessero l'intelligenza. Per questa ragione, volendo far conoscere la sua protezione e la sua saggia forza a San Giobbe, quasi per vanto e mostra di sé stesso, il Signore Iddio spende molte parole per elencare le caratteristiche, la forza, il suo modo di prendere cura e custodia dei piccoli animali terrestri e marini.

Insomma, chi è che non si stupisce davanti al modo in cui Dio provvede per gli uccelli del cielo? D'inverno, quando tutto è coperto di neve, o quando la brina ha bruciato tutta la vegetazione, quando non si riesce più a trovare né erba verde né semenza sulla terra, e non si riesce neanche a immaginare come possa trovare cibo nei campi un uccellino; ma Dio, che per quarant'anni nutrì il suo popolo nel deserto senza dargli del pane, estende la sua provvidenza anche agli uccelli e attraverso, quest'esempio, incoraggia coloro che gli sono fedeli, affinché non venga meno la loro fiducia nella provvidenza divina; perché un cristiano bisognoso possa con gran coraggio rivolgersi al suo Dio dicendo: Signore, giacché ti prendi cura dell'animale in questo modo, come faresti a dimenticare i tuoi figli, creati a tua somiglianza e riscattati da te mediante il sangue del tuo Figlio Santo, e perciò diventati eredi della tua gloria? Se tanta è la cura che hai per gli animali appena nati, essa non sarebbe ancora più grande per gli esseri umani?

San Basilio si stupisce di fronte al lavoro delle formiche; fanno tanta provvista per il prossimo inverno, come se avessero in mente anche l'avvenire, e sono instancabili nel procurarsi il cibo tanto che, nel periodo della luna piena, giorno e notte mietono con lo stesso ritmo. Per sopravvivere, hanno disposto un bel luogo pulito sotto la terra dove immagazzinare, come in un cassone, la loro provvista per l'inverno. Per evitare che il grano germogli sotto terra, gli rosicano la gobba e la cima, proprio nei punti in cui i germogli sbocciano sotto terra, rendendo perciò sterile il grano. Per evitare che a causa dell'umidità il foraggio marcisca, aspettano l'arrivo del bel tempo, e allora lo portano fuori per stenderlo sotto il sole e lo lasciano lì ad asciugare. Quando penso a tutto questo, dice San Basilio, per lo stupore posso solo gridare, insieme a San Davide: Come sono meravigliose le tue opere, oh Eterno! tutto riflette la tua grande saggezza, oh Signore Iddio! Altrove, invece, questo pio dottore si stupisce davanti alla meravigliosa organizzazione delle api; perché nel loro mondo, come in un paese bello, ogni cosa si svolge in ordine. Sono capeggiate da un re, il quale pur avendo un pungiglione non se ne serve per ferire alcuno, come se con questo volesse ammonire i sovrani e i potenti, perché siano lenti a punire. Anzi, tra le api, quelle che non seguono la mansuetudine del loro re, se ne pentiranno presto, perché moriranno dopo aver punto. Il loro esempio soffoca in noi il desiderio di vendetta e ci chiama ad un'unione

csinálni. Ilyenformán pedig azért csinálják cellájokat, hogy több házacská férjen az kosárban és boltosok is légyenek, hogy egyik az másik alatt le ne szakadjon; az munkát úgy elosztják egymás közt, hogy némelyek terhet hordanak az mezőrül, némelyek azt lerakják az terhes méhekrül, némelyek lépet csinálnak, simítják és fundálják az cellákat, némelyek pedig, mint zsákmányosok, italt visznek az munkásoknak, nemcsak szájokban, de egyéb részecskéjeket is megnedvesítvén. Az égháborút idején megérik és hazatarodnak s vesztegségben vannak. Mikor eljő az ételnek ideje, egyszersmind észnek, együtt nyugosznak el, együtt kelnek fel is; mert estve felé, midőn nagy döngésben vannak, egy, azki erre rendeltetett, körülröpül és két vagy három temérdek döngéssel jelt ad, s ottan mindnyájan hallgatnak s elnyugosznak; reggel is hasonlóképpen ébresztetnek munkára. És jóllehet az egész emberi okosság sem tudna sem viaszat, sem mézet csinálni: de ez az kis férgecske nagy könnyen megcsinálja. Sőt az emberek ez máj napig sem tudják, miből és mimódon győjtik ők a mézet. Mert Aristoteles és Plinius azt írják, hogy az levegő-égbol az vékony harmattal együtt esik alá hajnalban az édes nedvesség, melyet az méhek béhordanak kosárookban. Egyebek pedig azt írják, hogy az virágoknak nedvességét szíják ki és abból érlelik az mézet. De akármint légyen, nagy bölcsesége tündöklök az Istennek az kis férgecskében, melyben oly természetet oltott, hogy meg is tudja azt csinálni, azmit az okos ember meg sem tud érteni. Mely gondolattal méltó, hogy lebocsássa szárnyát, mint a páva, rút lábait látván, az emberi dagályosság; és az ő tudományában s bölcsességében fel ne fuvalkodjék, egyebek fölött magának valamit ne tulajdonítson, látván, hogy megelőztetik az férgecské mesterségivel.

Végezetre, álmélkodik az imént nevezett szent doktor, mely jól tudják az égi madárcák az üdök változását: és télre kelvén, meleg országot keresnek, nyárra visszajőnek. Mely szépen megisméri sok ezer juh között az bárány az ő anyját, és ha soha azelőtt farkast nem látott is, megijed és elfut előtte, mihelyt látja. Az fecskék bölcsességét is említi, kik házat akarván építeni, szájokban szalmát visznek az gerendához: de minthogy sárt szájokba keveset vihetnek, az szárnyok sugárát megvizesítik, azután szép vékony porban keverik és úgy tapasztják fészkeket. És hogy az elefántokrul s egyéb nagy állatokrul ne szóljunk, ki tudná meggondolni, mely nagy bölcsesség kellett ahhoz, hogy az Isten egy szűnyogocskának, egy bolhácskának szemet, száját, gyomrot, több szükséges tagokat adna, melyek az mi szemünk előtt el vannak rejtve? Ezenkívül oly szívárványt adott nekik, mellyel nagy hamar az embernek vérét kiszíhatják. Mindezekben azért és az több állatoknak sok titkos és csudálatos erkölcsiben, erejében, gondviselésében, melyeket az ember csak elő sem számlálhat, nemcsak megismérhetjük, de álmélkodva is dűcsőíthetjük az mi Istenünknek bölcsességét és hatalmasságát, ki csak egy szavával ily kised állatokban ily nagy dolgokat cselekedett.

pacifica. Una volta insediate in un'arnia, per prima cosa costruiranno per il loro re un palazzo, rafforzato con un'imbottitura più stagionata e più solida, dopodiché, pur non avendo studiato geometria alcuna, con l'aiuto delle zampe e la boccuccia formeranno piccole case esagonali, tutte uguali e così belle, che persino un matematico esperto dovrebbe prendere le misure più volte per farne una simile. Le api costruiscono le loro cellette usando tale formato perché nel favo resti spazio per numerose altre casette, e poi tutte saranno dotate di volta, per evitare che crollino l'una sull'altra; tra loro si distribuiscono il lavoro in modo che gli uni si occupino di trasportare le cose pesanti dal campo, gli altri le scarichino, e altri ancora abbiano il compito di preparare il favo, livellare le fondamenta delle celle, poi, ci sono ancora quelle che portano da bere alle operaie, non solo attraverso la bocca ma anche bagnando le altre parti del corpo. Quando captano per tempo l'arrivo della tempesta, si ritirano nell'arnia, restandovi nell'attesa. Al tempo dei pasti mangiano insieme, a dormire vanno insieme e si levano anche insieme. La sera, mentre tutte ronzano, un'ape, destinata a tale compito, si alza in volo e con due o tre tremendi ronzii dà il segnale, allorché tutte si azzittiscono e si mettono a dormire. La mattina, la sveglia avviene allo stesso modo. E può darsi che nemmeno tutta l'intelligenza umana saprebbe come produrre cera, o miele, mentre questo piccolo insetto lo fa con facilità estrema. Non solo: fino ad oggi, all'uomo non è riuscito di scoprire da che cosa e in che modo le api producano il miele. Aristotele e Plinio sostenevano che il liquido dolciastro portato dalle api nel favo cadesse dal cielo all'alba insieme alla rugiada leggera. Altri affermano che il miele si produce dal nettare che le api succhiano dai fiori. In qualunque modo avvenga, è sempre la gran saggezza di Dio a riflettersi in questi piccoli insetti, ai quali egli diede il dono di fare ciò che l'uomo intelligente non riesce nemmeno a comprendere. In merito a questo pensiero, bisogna che l'ampollosità umana abbassi le ali, come fa il pavone quando guarda alla bruttezza delle sue zampe, e non si vanti né della conoscenza né della saggezza che possiede, e soprattutto non si attribuisca cosa alcuna, visto che la professione dei piccoli insetti è in vantaggio su di lui.

Per finire, il pio dottore succitato si stupisce di fronte alla buona conoscenza degli uccellini riguardo i cambiamenti del tempo: quando arriva l'inverno essi partono per un paese caldo, per l'estate, invece, ritornano qui. L'agnellino non riconosce forse sua madre tra mille pecore? Anche se non ha mai visto un lupo se ne spaventa e lo fugge appena lo vede. Egli ci parla anche della saggezza delle rondini, le quali volendo costruire una casa, trasportano nel becco la paglia che serve per la trave; siccome c'entra poco fango, bagnano il raggio delle loro ali nell'acqua, poi le tuffano nella polvere fine, per incollarlo poi al nido. Per non menzionare gli elefanti e altri animali grandi, chi saprebbe concepire la misura di quell'immensa saggezza, voluta da Dio per dare occhi, bocca, stomaco e altri organi necessari alla

Ha az oktalan állatokban így finylik az Istennek hatalma és bölcsesége: mentül inkább az emberben ő magában? Méltán mondja Szent Dávid, hogy az Istennek mérhetetlen bölcsesége csudálatosan kinyilatkozik mibőlölünk. Mert vajjon s minémű erő és bölcsesség kellett ahhoz, hogy először az agyagos földből, azután anyánk méhében egy kevés vérből ily sok külső és belső tetemekkel szépen felékesítettet testet formálna? vajjon s ki mehet végére, mint formáltatik és kilenc hónapig mint tápláltatik anyánknak méhében az mi testünk? Nem heában mondja Szent Basilius, hogy az több állatok teremtésében az Isten csak azt mondá: Légyen világosság, teremtsen gyümölcsöt a föld etc.: de mikor az embernek teremtésére juta, elébb, majd mintha tanácskoznék, azt mondá: Jer, teremtsünk embert. Azután maga kezével formálá az sárt, végre reáhellék. Mert mindezekkel azt akarta mutatni, hogy sokkal nagyobb jeleit és mélyebben reámetszett pecsétit hagyta az ő hatalmas bölcsesége az embereken, hogysen egyéb állatokon. Azért írja Szent Ágoston, hogy az ember minden csudáknál nagyobb csuda. Véghetetlen dolog volna, ha rend szerént elő akarnók számlálni az emberi testnek és léleknek épületiben tündöklő bölcsességét az Istennek, ki az rút földből ily szép testet ennyi sok különböző tagokkal ékesen formála, csudálatos érzékenységekkel maggazdagíta és minden cselekedetünkre szükséges eszközökkel úgy felépíté, hogyha csak egy tagocskának fogyatkozása vagy változása lenne is, ottan mindjárt alkalmatlanság találatnék benne valamely munkára és hasznos cselekedetre. Nem gyöz Galenus eleget csudálkozni az ember szemének, agya velejének és szüvének mesterséges rendelésén; álmétkodik az emberi testnek táplálásának módján, az gyomornak emésztő erején, az vérnek sok erecskéek csatornáján minden tagokra elosztásán.

Szent Ágoston meg nem foghatja az emberi elmének erejét, mely ennyi számtalan dolgokat magában kapcsol és mikor szükség, megemlékezik rólok. Az álomban mint kötöttség meg az embernek külső érzékenysége; mint vigyázzon belől az értelme, és sok különböző álmokkal fárassza vagy vidámítsa az embert: ezeket és több számlálhatatlan dolgokat, melyeket érzünk magunkban, noha nem tudhatjuk teljességgel, mint léznek, de azt bizonynyal megtanulhatjuk ezekből, hogy az emberi okosság fölött való, bölcs és értelmes Teremtőnk vagyon minékünk, azki ezeket alkotja, melyeket mi csak meg sem érthetünk. Mivelhogy pedig egész könyveket kellene írnia az emberi testnek csak egyik részecskéjéről is, ha minden mesterségét gyökeréből ki kellene feszegetni: ezeknek békét hagyván, csak három szép és üdvösséges tanúságot hozok elő Szent Basilius doktorból, melyek ébresztoi lehetnek az mi tunyaságunknak és feledékenységünknek.

Első tanúság az légyen, hogy noha az Isten semmiből teremthette volna az mi testünket, de azt akará, hogy az földből lenne kezdeti, az végre, hogy az föld, melyet szüntelen tapadunk, megemlékeztetne az mi kicsiny állapotunkról, és fel ne fuvalkodnánk semmi javainkban: hanem az mi akaratosságunknak dagályát az

piccola zanzara e alla minuscola pulce, e altre cose non visibili ai nostri occhi? Li ha dotati inoltre di un organo succhiatore tale da poter rapidamente succhiare il sangue degli uomini. Da tutto questo, oltre che da un insieme di regole, dalla forza e da come cura in modo nascosto e meraviglioso gli altri animali – cose che l'uomo nemmeno riesce a contare – possiamo perciò non soltanto apprendere ma anche lodare con stupore la saggezza e la grandezza del nostro Dio, il quale con una sua sola parola operò cose tanto grandi in animali tanto minuscoli.

Ora, se la potenza e la saggezza di Dio risplendono a tal punto negli animali, non risplendono molto di più nell'uomo stesso? San Davide dichiara in merito che l'infinita saggezza di Dio si manifesta in noi in modo meraviglioso. Chissà che genere di forza e di saggezza ci è voluto per formare un corpo, prima dalla terra argillosa, poi nel grembo di nostra madre, con l'aiuto di un po' di sangue, e reso tanto bello, con parti all'interno e all'esterno? Chi potrà mai investigare come si forma, com'è nutrito questo corpo durante i nove mesi nel grembo di nostra madre? Non sono vane le parole di San Basilio quando dice: Dio, dopo aver creato i diversi corpi, disse solo: sia la luce, e la terra produca frutti ecc., ma quando arrivò alla creazione dell'uomo, prima, come se volesse consultarsi, disse: Facciamo l'uomo. Poi, diede forma al fango con le sue stesse mani e ci soffiò la vita. Con tutto questo volle indicare che la sua enorme saggezza avrebbe lasciato tracce più importanti, impronte marcate più profondamente nell'uomo, piuttosto che in qualche animale. Per questo afferma Sant'Agostino che il miracolo più grande di qualsiasi altro miracolo è l'uomo. Durerebbe all'infinito se si volesse quantificare la saggezza di quel Dio che risplende nella costruzione del corpo e dell'anima di un uomo, quel Dio che dalla brutta terra formò un corpo così bello con arti differenti, arricchito da sensi meravigliosi, dotato degli strumenti necessari a compiere ogni nostra azione, tanto che, in questa costruzione, nel caso mancasse qualcosa oppure si modificasse anche la più insignificante delle parti, immediata sarebbe l'incapacità a svolgere un lavoro, a compiere un'azione utile.

Galeno non cessa di stupirsi davanti al funzionamento perfetto degli occhi, del cervello e del cuore dell'uomo, si meraviglia del modo in cui si nutre il corpo umano, della forza digestiva dello stomaco, del modo in cui il sangue si distribuisce attraverso i canali dei numerosi capillari nell'intero corpo. Sant'Agostino non arriva a misurare la forza posseduta dalla mente umana, capace di assorbire un'infinità di cose e ricordarsele nel momento del bisogno. Si meraviglia di come i sensi esteriori dell'uomo siano vinti dal sonno; di come la sua intelligenza vigili dall'interno e renda l'uomo stanco o allegro mediante sogni differenti; di queste e di altre cose innumerevoli che in noi si percepiscono, pur non avendo la perfetta conoscenza di come avvengano, quel che sicuramente si può dedurre è che il nostro Creatore è superiore all'intelligenza dell'uomo, è saggio e giudizioso e ha fatto

földnek emlékezetivel megfojtsuk és gyakran azt mondjuk magunkban: Miben kevélykedhetik az por és hamu? Mit zugolódhatik az fazekas ellen az cserép és földedény? Mi oka vagyon, hogy egy szócskáért haragudjék felebarátja ellen az föld, mely csak azt érdemli, hogy az emberek lábaitúl tapodtassék?

Második tanúságot ezt adja Szent Basilius, hogy midőn az emberi ábrázatnak az több oktan állatok termetitül különböző állapotját megtekintjük, eszünkben jusson, hogy minket igyenes fennálló termettel azért teremtett az Isten, hogy ebből is kitetszenék az mi életünknek célja és hivatalunknak kötelessége. Mert az egek felé igyenes felserdült állapotot az végre adott nekünk az Isten, hogy elménket, gondolatunkat, akaratunkat és minden kívánságunkat az Istenhez, az mennyei jókra igazítsuk és ne nézzük csak az földet, mint az oktan állatok.

Harmadik tanúságot azt adja ezen szent doktor, hogy az embert az Isten urává tőtte minden oktan állatoknak. Azért minden tehetségünkkel azon kell lennünk, hogy állapotunknak méltóságát megtartsuk és az oktan állatokhoz hasonlók ne légyünk erkölcsünkben. Mert azki elragadtatik az haragosságtól, dühös ebbé változik; azki ragadoz az másén, farkassá lészen; az buják és fajtalanok méltán neveztetnek ménlovaknak, mert az ő természeteknek erkölcsében öltöztek szabad akaratjokkal. Az is keresztyén emberhez illendő gondolkodás, azmelyet Macrobiusnál olvasunk, hogy ez világ nem egyéb, hanem az Istennek temploma. És ez okon úgy kell élnünk ez világon, mint az papok szoktak az templomban.

tutte queste cose che a noi non è dato nemmeno di concepire. Potremmo scrivere libri interi riguardo unicamente la più piccola parte del corpo umano, se la volessimo esaminare proprio in ogni sua funzione: ma lasciamole stare, e cito soltanto tre insegnamenti, belli e salutari, del Dottore San Basilio, che potrebbero destarci dalla nostra pigrizia e dalle nostre dimenticanze.

Il primo insegnamento è questo: Dio avrebbe potuto creare il nostro corpo dal nulla, invece, egli ha voluto che esso fosse prima formato di terra, perché quella terra che noi continuamente calpestiamo ci ricordi la nostra umile condizione, affinché non ci montiamo la testa a causa di nessuno dei nostri beni; anzi, affinché pensando alla terra soffochiamo il gonfiore della nostra ostinazione e ripetiamo spesso dentro di noi: di che si possono vantare la polvere e la cenere? Come mai la ceramica e i recipienti di coccio si permettono di contestare il vasaio? Per quale motivo la terra, che merita solo di essere calpestata, se la prende col suo prossimo per via di una sola parola?

Il secondo insegnamento che viene da San Basilio: se osserviamo la differenza che occorre tra la faccia umana e il corpo degli animali ci venga in mente che, semmai Dio ci creò con questa posizione eretta, è perché in essa si manifesti lo scopo della nostra vita e il dovere della nostra vocazione. Dio ci ha dato la posizione eretta verso il cielo come per indirizzare la nostra mente, il nostro pensiero, la nostra volontà e ogni nostro desiderio verso Dio, verso i beni del cielo, piuttosto che guardare in basso, come farebbero le bestie.

Per terzo insegnamento, sempre questo Dottore santo ci dice: Dio diede ogni bestia in dominio all'uomo. Sforziamoci perciò con tutta la nostra capacità di mantenere la dignità della nostra condizione e, per quanto riguarda la nostra moralità, cerchiamo di non assomigliare alle bestie. Perché colui il quale cade preda dell'ira diventa un cane rabbioso, un rapinatore degli altri, un lupo: i sensuali e i perversi sono degnamente definiti stalloni, perché nel loro libero arbitrio si sono vestiti del giudizio morale dettato dalla loro natura. Il seguente pensiero, che si legge in Macrobio, è altrettanto degno di mentalità cristiana: il mondo non è altro che la chiesa di Dio. Per tale ragione dobbiamo vivere in questo mondo allo stesso modo in cui vivono i sacerdoti nella chiesa.